

velopment and workplace learning: the journey and beyond. In: *Continuing Professional Development – Preparing for New Roles in Libraries: A Voyage of Discovery: Sixth World Conference on Continuing Professional Development and Workplace Learning for the Library and Information Professions*. München: Saur, 2005, pp. 14-25.

15. АНДРЕЕВА, Ю.В. Саморазвитие как личностный рост в контексте психолого-педагогических стратегий. În: *Образование и саморазвитие* [online]. 2012, nr. 6(34), pp. 3-9 [citat 14.06.2014]. Disponibil: http://kpfu.ru/docs/F1223867551/Obrazovanie_34.pdf

IMPACTUL MEDIULUI DE MARKETING ASUPRA FUNCȚIONĂRII BIBLIOTECILOR UNIVERSITARE DIN REPUBLICA MOLDOVA

*Natalia CHERADI,
director adjunct, Biblioteca Științifică a ASEM*

Abstract

The article is devoted to the environmental impact on the university library and the different levels of its influence. The external environmental factors that influence the performance of a library service define the macro environment of infodocumentary services, expressing all the conditions established by the heterogeneous nature of the components of this environment: economic, political, sociocultural, demographic, technological, natural and institutional. The university library has complex relations with the factors in close proximity, forming the microenvironment and representing the forces that influence its ability to serve consumers.

Keywords: *marketing environment, internal environment, external environment, macroenvironment, microenvironment, university library, public library, services for users, information services, information needs, users of information, the library market.*

***

Servirea bibliotecară este un subsistem deschis al bibliotecii cu multe niveluri destinat prestării diverselor servicii informaționale și orientat spre utilizatori. Prin urmare, buna funcționare a acestui subsistem este determinată în mare parte de gradul de monitorizare, analiză și estimare a stării pieței de utilizatori reali și potențiali, a necesităților și așteptărilor lor. Pentru fundamentarea strategiei de marketing în sfera serviciilor infodocumentare se cere cunoașterea pieței, a principalelor ei dimensiuni în funcție de structura, aria și capacitatea acesteia. Piața serviciilor de bibliotecă poate fi definită în linii generale ca reprezentând spațiul de întâlnire a cererii cu oferta de servicii și produse de bibliotecă, incluzând și condițiile mediului extern circumscrise acestui spațiu. În funcție de cantitatea și calitatea ofertei, ca și de caracteristicile segmentelor de public vizate, piața serviciilor infodocumentare are un profil propriu.

Pentru conducerea efectivă a activității de marketing în sfera infodocumentară se impune cercetarea tuturor factorilor pieței – atât a celor contextuali, care definesc mediul economic și sociocultural în care se întâlnesc și se manifestă cererea și oferta de produse și servicii infodocumentare, cât și a factorilor structurali: factorii cererii, ai ofertei și ai consumului.

Impactul mediului asupra bibliotecii universitare are niveluri diferite de influență. Factorii mediului extern care influențează performanțele unui serviciu de bibliotecă definesc macromediul serviciilor infodocumentare, care exprimă ansamblul condițiilor de natura eterogenă constituit din componentele mediului: economic, politic, sociocultural, demografic, tehnologic, natural și instituțional.

Mediul economic. Schimbările în sfera relațiilor economice (trecerea la economia de piață) au însemnat pentru biblioteci diminuarea rolului statului în dirijarea activității lor și cardinal au schimbat politica privind prestarea serviciilor. Perioada dintre cele trei crize – politică, din 1991-1992; economică din 1998 și criza financiară din 2008 – caracterizată de implementarea unei economii de tranziție, a avut un efect dramatic pentru Republica Moldova. Declinul economic a fost marcat de reținerea salariilor, încetarea investițiilor străine, stoparea exportului, creșterea datoriilor externe. Sigur, condițiile materiale de existență determină modul de viață al indivizilor, inclusiv interesul sau dezinteresul lor pentru serviciile de bibliotecă.

Resursele materiale sub limita decenței, lipsa fondurilor bugetare a lăsat întregi domenii fără asigurare documentară. O problemă importantă este costul accesului la sursele de informare. Trebuie să se țină seama de rolul social și cultural al bibliotecii, mai ales în condițiile actuale ale tranziției, crizei, nivelului de trai scăzut al populației: majoritatea categoriilor de uti-

lizatori ai bibliotecii nu au mijloace necesare pentru a-și asuma astfel de cheltuieli (persoanele în vârstă, șomerii, studenții), deci gratuitatea accesului în cadrul bibliotecii este mai mult decât necesară.

În ultimul timp prețurile la cărți, ediții periodice și baze de date documentare sunt în continuă creștere și la o rată mult mai mare decât rata inflației. Impactul acestor rate de creștere asupra bibliotecilor, a fost unul negativ, materializându-se în erodarea puterii de cumpărare pentru cărți, periodice și documente pe alte suporturi.

Cadrul fiscal și financiar, precum și facilitățile fiscale specifice, ce vizează politica țării în domeniul cărții, se află în strânsă legătură cu situația economică actuală. Republica Moldova a semnat *Acordul privind importul de publicații cu caracter instructiv, științific și cultural* (Tratatul de la Florența din 1998) [1], prin care au fost scutiți de plata taxei vamale importatorii de bunuri culturale, inclusiv de cărți. Însă aceste declarații nu sunt întotdeauna riguros respectate. Pentru instaurarea unui sistem de TVA coerent în cadrul unei politici naționale în domeniul cărții, este binevenit ca aceste taxe să fie stabilite independent de Legea bugetului; în acest scop se cere adoptarea unei legi specifice cu privire la carte. O astfel de abordare ar permite elaborarea dispozițiilor adecvate în ceea ce privește TVA asupra cărții, această activitate fiind realizată de Ministerul Finanțelor și Ministerul Culturii într-un mod coordonat în cadrul unei politici naționale în domeniul cărții.

Mediul politic influențează activitatea bibliotecii mai întâi prin caracteristicile climatului politic. Factorii politici afectează biblioteca având implicații manifestate prin: politica internă și externă promovată de stat în domeniile economic, social, educațional, științific; apartenența la grupuri și comunități economice și politice; con-

cepția de integrare în viața economică și politică mondială.

Criza resurselor și lipsa de autoritate decizională au generat, începând cu anul 1991, numeroase disfuncții la nivelul serviciilor de bibliotecă. Descentralizarea economică și administrativă a creat situația, când statul nu mai avea obligația să asigure funcționarea normală a sistemului de biblioteci.

Politica lingvistică a influențat și ea situația pe piața cărții prin faptul că a impus cu insistență bibliotecile să schimbe structura colecțiilor, dat fiind că politica editorială moștenită era orientată preponderent spre literatura în limba rusă. Perioada analizată a fost marcată de o turnură în politica de achiziții direcționată spre completarea fondurilor cu cărți în limba română. Republica Moldova se confruntă astăzi cu anumite probleme în ceea ce privește valorificarea patrimoniului cultural național, elaborarea publicațiilor noi în limba română și în limbile minorităților naționale în condițiile unei politici democratice, bazate pe respect față de identitatea culturală națională. Revenirea la grafia latină a impus o dinamizare a circulației cărții în societate în vederea amplificării varietății de producție editorială autohtonă. Evident, necesitățile de moment le acoperă editurile locale, precum și publicațiile românești.

Comisia parlamentară pentru cultură, educație, cercetare, tineret, sport și mass-media [2] lucrează în vederea ameliorării situației bibliotecilor în ceea ce privește achiziția de cărți noi și elaborarea unei politici naționale în domeniul cărții în Republica Moldova. Învățământul, bibliotecile, cultura, accesul la informație sunt considerate o prioritate strategică a statului, însă deocamdată lipsesc pârghiile de realizare a acesteia. În Republica Moldova se conturează un concept unic strategic informațional, care ar califica biblioteca drept unitate de structură indispensabilă

societății informaționale. Strategia de dezvoltare a culturii *Cultura 2020*, aprobată la 29 ianuarie 2014, prezintă o viziune coerentă de dezvoltare a sectorului cultural al țării, luând în considerare documentele de importanță națională *Strategia națională de dezvoltare „Moldova-2020”, Strategia de descentralizare*, precum și documentele europene, la care Republica Moldova a subscris [3]. Strategia națională de dezvoltare a societății informaționale, *Moldova digitală 2020*, aprobată prin hotărârea Guvernului nr. 857 din 31 octombrie 2013, are ca obiective crearea resurselor electronice informaționale în domeniul științei, tehnologiei, culturii, educației și ocrotirii sănătății; asigurarea accesului intern și extern al cetățenilor prin mijloace moderne de tehnologie a informației; conservarea celor mai valoroase colecții și fonduri prin crearea copiilor electronice și furnizarea lor prin accesul la distanță [4].

Mediul sociocultural. Acțiunea factorilor socioculturali (structura socială a populației, învățământul, ocrotirea sănătății, cultura, mentalitățile, știința etc.) atestă nivelul de dezvoltare al societății respective, cu toate implicațiile lor asupra diferitor domenii de activitate. Activitatea bibliotecii este și ea influențată de acești factori, în special de cei educaționali, prin modalități specifice de corelare a intereselor individuale cu cele sociale, prin schimbări psihologice, de mentalitate și modificări ale stilului de viață. Perioada analizată a fost marcată de intense eforturi politice depuse în scopul elaborării unei strategii asupra tehnologiei informațiilor și edificării societății informaționale. Ansamblul de factori sus-nominalizați au forțat schimbarea serviciilor bibliotecare tradiționale. În noile condiții de funcționare biblioteca a început să ofere servicii care să-i ajute pe clienți să-și rezolve problemele ce apar din lipsa deprinderilor de bază în tehnologia informațiilor. Astfel, biblioteca contribuie la creșterea culturii in-

formației a utilizatorilor și asigură drepturi egale de acces la informație.

Mediul demografic este o componentă extrem de importantă pentru proiectarea și realizarea politicilor de marketing în domeniul biblioteconomic. Astăzi nicio activitate nu poate fi concepută ca eficientă fără prefigurarea adresabilității ei, pe baza informațiilor exacte despre caracteristicile consumatorilor potențiali și reali: numărul de locuitori pe categorii de vârstă, sex, ocupație, venit, nivel de instruire și alte date semnificative despre calitatea vieții lor. Activitatea bibliotecii universitare este influențată, direct sau indirect, de situația socială a populației. Cu certitudine, și în cazul pieței infodocumentare, îndeosebi a celei urbane, se constată tendința de concentrare a activității de piață în zone unde oferta serviciilor infodocumentare este mai consistentă (cum se întâmplă, de exemplu, în marile orașe ale Republicii Moldova). Majoritatea populației din țară (circa 60%) [5] este implicată în sferile sociale (economie, jurisprudență, ocrotire a sănătății, pedagogie etc.), universitățile pregătind o bună parte din specialiști pentru aceste domenii. Acest moment influențează benefic asupra numărului de clienți în bibliotecile universitare.

În ultimul deceniu, majoritatea managerilor bibliotecilor au conștientizat că instituțiile lor sunt plasate într-un mediu etnic eterogen. În acest context, nu numai bibliotecile publice și naționale, dar și cele universitare întreprind măsuri întru a crea condiții informaționale pentru toate naționalitățile din republică. În Republica Moldova trăiesc vorbitori de limba română, rusă și alte limbi. Studiile universitare se fac în două sau mai multe limbi. Structura populației – majoritatea populației o constituie românii / moldovenii (76%) [5], vorbitori de limbă română – influențează structura și profilul colecțiilor de publicații.

Mediul tehnologic. Ritmul rapid al schimbărilor în domeniile tehnic și tehnologic a produs schimbări radicale în procesul de prelucrare, organizare și diseminare a informațiilor în cadrul bibliotecilor. Maria Moldoveanu afirmă că schimbările radicale în tehnologia comunicațiilor se resimt mai pronunțat la nivelul tipăriturilor și al bibliotecilor [6, p. 67]. Pentru societățile evaluate în plan politic, economic, social și spiritual informația este de importanță majoră. Exercițarea drepturilor cetățenești presupune asumarea unor responsabilități sporite și implicarea în procese decizionale complexe, lucru imposibil de realizat fără o bună disponibilizare a informațiilor. Rolul bibliotecilor în aceste condiții se modifică substanțial. Biblioteca tradițională (sistem de depozitare, organizare și acces la informații aflate în special pe purtători fizici tradiționali) are caracteristicile unui sistem închis. Tehnologiile informaționale modifică totalmente această optică. Ideea de a colecta, a organiza și de a asigura accesul rămâne aceeași, însă aceste funcții, duse la îndeplinire prin intermediul noilor tehnologii, oferă bibliotecii o identitate nouă și mult diferită.

Informatizarea bibliotecilor a dus la introducerea tehnologiilor moderne în universul pur umanist al bibliotecarilor. Asistăm în mod cert la un transfer masiv de informație de pe hârtie pe suport procesabil informatic, fără ca acest lucru să ducă la eliminarea cărții. Noile tehnologii acceptate prin implementarea programelor integrate de bibliotecă, permit soluționarea problemelor complexe cu care se confruntă instituția respectivă privind înmagazinarea și regăsirea rapidă a informațiilor – prin cooperarea sistemelor de informare cu alte biblioteci din sistem, cu alte rețele. Scopul serviciilor bibliotecare este și va fi în mod constant transmiterea către public a informației. Computerizarea serviciilor facilitează accesul utilizatorului

la informații în cadrul bibliotecii. Informatizarea bibliotecilor din Moldova și a celor universitare, în special, impune realizarea unui proiect al rețelei pentru cercetare și învățământ superior care ar permite schimbul de idei și informații între comunitățile de cercetare și, în același timp, accesul la baze de date științifice. În această acțiune rolul principal ar trebui să revină unei structuri de stat, care ar obține implicit și investiții din partea statului.

Tehnologiile avansate, noile tehnici informaționale și de comunicare generează la utilizatori exigențe tot mai înalte, schimbări de atitudine, determină modificări în programele de studii. Astfel, bibliotecile universitare sunt puse în situația de a-și diversifica serviciile, de a oferi acces la bazele de date naționale și internaționale, acces la internet. Cele mai evidente schimbări în activitatea bibliotecilor universitare țin de explozia tehnologiilor informaționale. Julia K. Nims declară: „Trăim într-o lume în care suma cunoștințelor umane se dublează la fiecare cinci ani. În anul 2020, ne putem aștepta să vedem acest ritm de creștere a cunoștințelor dublându-se la fiecare 73 de zile” [7, p. 78]. Totodată, bibliotecile universitare nu mai au prioritate pe piața informațională din învățământul superior. Studenții, profesorii și alți utilizatori pot să obțină informațiile de la alți furnizori. Biblioteca se confruntă cu oferta competitivă a librăriilor on-line, cum ar fi *Amazon.com*, care facilitează căutarea cărților și sunt mult mai intuitive decât cataloagele de bibliotecă. Schimbările care au avut loc în bibliotecile universitare obligă serviciile să răspundă cerințelor utilizatorilor mult mai adecvat decât alți furnizori de resurse și servicii.

Mediul natural influențează mai puțin piața infodocumentară, dar potențează anumite activități inițiate să ofere o ambianță estetică și emoțională unor expoziții, saloane de carte, concursuri, târguri de carte. Această componentă a macrome-

diului nu mai poate fi ignorată astăzi de bibliotecă, care este obligată să organizeze activitatea de preservare a colecțiilor combătând degradarea mediului ambiant.

Mediul instituțional (juridic). În Republica Moldova a fost elaborat și s-a adoptat un set de acte juridice menite să reglementeze activitatea în domeniul biblioteconomic. Primul document important în acest sens, aprobat imediat după declararea independenței statale, a fost *Modelul strategic al Sistemului Național de Bibliotecă* (1991) [8], care a stat la baza reorientării politicii de dezvoltare a colecțiilor, a reformei manageriale, la baza elaborării strategiilor de informatizare. Principalul act juridic ce a rezultat din modelul strategic a fost *Legea cu privire la bibliotecă* (1994), care stabilește statutul administrativ, financiar și social al bibliotecilor, modul de funcționare a diferitor tipuri de biblioteci și de organizare a lor în Sistemul Național de Bibliotecă (SNB). Acesta din urmă se află în subordinea Ministerului Culturii, celelalte ministere și departamente respectând politica guvernamentală în domeniu. SNB este constituit din biblioteci și centre biblioteconomice, formate după principiul teritorial și de specializare. Administrațiile locale sunt responsabile pentru asigurarea materială și financiară a procesului de conducere și organizare a bibliotecilor din unitățile administrativ-teritoriale subordonate. Legea stabilește sarcinile și obligațiile bibliotecii privind: colecția, patrimoniul național de publicații, politica de achiziții, politica editorială și bibliotecară, utilizarea publicațiilor, depozitul legal și bibliografia națională. Legea creează bazele economice ale bibliotecii, reglementând obligațiile tuturor ministerelor și ale departamentelor de a asigura bugetele necesare dezvoltării bibliotecilor.

A urmat apoi adoptarea, la diferite niveluri, a documentelor normative și reglementatoare, inclusiv a regulamentelor

privind funcționarea bibliotecilor din sistemul de învățământ. Activitatea bibliotecilor este așezată în ordinea conturată de către Consiliul Biblioteconomic Național (CBN), care pune în circuit anumite acte reglementatoare și care exercită conducerea profesională, coordonează și cooperează activitatea cu toate tipurile de biblioteci, asigurând controlul național în domeniul biblioteconomic. În ce privește consiliile biblioteconomice teritoriale, acestea fiind desemnate de administrația locală, se ocupă de gestiunea profesională a bibliotecilor din teritoriu.

Disfuncțiile legislative pot stăpâni sau împiedica uneori inițiativele care vizează promovarea domeniului biblioteconomic. Alexe Rău, unul dintre autorii *Legii cu privire la biblioteci*, afirmă că „la noi a fost inversată logica activității legiuitoare. *Legea cu privire la biblioteci* a fost făcută de bibliotecarii înșiși. Probabil, anume în virtutea acestui fapt, multe din formulările conținute în ea poartă un caracter mai mult biblioteconomic decât juridic, ceea ce de asemenea diminuează funcționalitatea documentului” [9, p. 5]. În opinia lui A. Rău, este necesară dezvoltarea cadrului juridic, înlăturându-se ambiguitatea formulărilor, elaborarea regulamentelor și a actelor normative speciale, a standardelor reflectând parametrii care trebuie să-i întrunească orice bibliotecă, ceea ce va garanta calitatea în ceea ce privește fondarea, organizarea, funcționarea și dotarea bibliotecilor. Cadrul juridic al bibliotecilor trebuie raportat la cerințele Uniunii Europene (UE). Sunt stringent necesare normative de finanțare și de dotare tehnico-materială a bibliotecilor, o standardizare totală în domeniu pentru a face față noilor cerințe.

E. Martin realizează un model de analiză a efectelor cadrului legislativ asupra funcționalității serviciilor de bibliotecă: „Complexul de legi și acte normative refe-

ritoare la activitatea bibliotecilor conține un mesaj dublu: pe de o parte, este adresat instituțiilor statului, acordând bibliotecilor statutul juridic necesar pentru funcționare, iar pe de altă parte, se adresează specialiștilor, reflectând platforme profesionale de implementare a dispozițiilor naționale referitoare la informație” [10, p. 24]. Autorul citat argumentează că trebuie găsit un echilibru între prevederile generale și enumerarea detaliată a elementelor de performanță profesională; trebuie definită o doctrină clară în relațiile dintre bibliotecă și alți agenți, care activează în domeniul cărții, astfel ca ea să reflecte toate tipurile de suporturi informaționale, să garanteze funcționarea unui mecanism organizațional și economic eficient de prestare a serviciilor bibliotecare. Menținerea în vigoare a unor legi depășite este la fel de periculoasă ca și lipsa legilor. Ele produc dereglări vitale pentru sistemul de biblioteci. Astăzi nu putem vorbi despre o legislație referitoare la noile aspecte ale noilor medii și la informația on-line. Toate acestea pun în evidență lipsa unei strategii transparente, moderne în domeniul bibliotecilor.

Influența macromediului creează situații nefavorabile și în funcționarea bibliotecilor universitare: lipsa documentelor ce reglementează unele domenii de activitate bibliotecară; adoptarea unor decizii cu impact negativ; dezechilibrul dintre cere și ofertă privind transmiterea-utilizarea informației; creșterea rapidă a prețurilor pentru achiziții de documente, consumabile, echipamente etc.; neasigurarea securității patrimoniului documentar și informațional (cultura clienților); presiuni crescânde ale concurenței în mediul învățământului și al informației; climatul socio-politic instabil. Mediul extern al instituției bibliotecare este caracterizat de complexitate și multidimensionalitate. Totodată, acest mediu se caracterizează printr-un di-

namism accentuat, a cărui influență poate fi pozitivă sau negativă, după cum instituția bibliotecară se adaptează rapid sau nu cerințelor contextuale ale momentului.

Cu factorii din imediata apropiere, cei care alcătuiesc micromediul, biblioteca universitară întreține relații la fel de complexe. Pentru a-și realiza obiectivele propuse, biblioteca solicită, în calitate de consumator, produse și servicii indispensabile prestațiilor lor. Cei care răspund acestor solicitări sunt furnizorii de resurse și servicii care asigură funcționalitatea sistemului „Biblioteca”.

Micromediul influențează prin dezvoltarea continuă a curriculumului universitar (noi discipline, noi specialități); existența cererii de resurse informaționale și documentare; solicitări privind diversificarea gamei de servicii infodocumentare; integrarea anuală a noilor categorii de clienți; necesitatea dezvoltării culturii informației a studenților; posibilități de implicare în proiecte de colaborare și parteneriat.

Sarcina cercetărilor de marketing în bibliotecile universitare este de a identifica, a dimensiona și a descrie elementele structurale ale pieței serviciilor infodocumentare, în diversitatea și dinamica lor. Biblioteca universitară, ca parte integrantă a procesului de învățământ, a străbătut un drum lung de la biblioteca-depozit de cărți la instituția complexă de azi, care achiziționează, prelucrează și pune la dispoziția beneficiarilor săi informațiile conținute în documente. Dacă învățământul este obligat în fața exploziei informaționale să-și revizuiască mereu obiectivele și metodele urmărite de procesul instructiv-educativ, de îmbinare cu cercetarea și producția, dând prioritate aspectului formativ, biblioteca universitară trebuie să participe activ la procesul de formare a studenților, oferindu-le instrumentele și tehnicile moderne folosite astăzi în transmiterea și utilizarea informației.

Cunoscută fiind misiunea unei biblioteci de învățământ superior de a satisface cerințele de informare ale diverselor categorii de beneficiari, sarcina de a asigura creșterea colecțiilor este de primă importanță. Situația e cu atât mai gravă cu cât moștenirea deceniilor premergătoare s-a dovedit a fi o valoare falsă. Bibliotecile universitare din Republica Moldova, majoritatea înființate în anii 1945-1948, urmăreau o anume politică în dezvoltarea colecțiilor specifică acestei perioade. Mutațiile economice și tehnologice au declanșat transformări importante în toate aspectele vieții bibliotecilor: de la clădiri, colecții și servicii, până la personal și bugete. Criza economică și financiară a impus reducerea deficitelor bugetare, mai ales printr-o raționalizare a cheltuielilor. În același timp, au sporit exigențele legate de eficiență și calitate, ceea ce a amplificat importanța evaluării ca instrument managerial.

Anii de tranziție au fost marcați de scăderea spectaculoasă a indicatorilor de bază ce caracterizează activitatea bibliotecară – atât a celor cantitativi, cât și a celor calitativi. În ultimii cinci ani tendința de micșorare a fondului de publicații și a bugetelor alocate se menține, numărul de utilizatori este în continuă descreștere.

Reformarea învățământului superior, implementarea tehnologiilor educaționale moderne, optimizarea procesului de cercetare în instituțiile de învățământ superior pot fi realizate cu succes doar în contextul existenței unor infrastructuri informaționale avansate, existenței unui spectru larg de resurse informaționale și a unui grad sporit al culturii informației a subiecților implicați în procesul educațional. Este vorba de existența unui mediu informațional adecvat necesităților unei instituții de învățământ profesional superior. Elementul structural de bază al acestui mediu îl constituie biblioteca universitară [11, p. 23].

Conform datelor statistice pentru anul 2013, în Republica Moldova funcționează 19 biblioteci universitare în cadrul instituțiilor de învățământ superior de stat și trei în cadrul învățământului superior particular. Aceste biblioteci pun la dispoziția celor 106 796 de utilizatorii un fond de publicații de 9 205 037 exemplare, înregistrând 4 083 500 de împrumuturi și 2 160 898 de vizite.

Ponderea deținută de serviciile bibliotecilor universitare în cadrul pieței naționale de referință este de 16,9%. Lider în domeniu este Biblioteca Științifică a USARB (20%). Analiza indicatorilor medii din tabelul 1 demonstrează că bibliotecile universitare, în comparație cu rețeaua bibliotecilor publice, sunt mai dotate, vizitate mai intens și se împrumută mai multe publicații.

Raportat la numărul de unități, bibliotecile universitare servesc anual în medie 4854 beneficiari fiecare, iar ca volume îm-

prumută 185 614 pe unitate. Bibliotecile publice servesc anual pe unitate 605 beneficiari și împrumută 14 684 pe unitate. Aceste elemente componente dovedesc că gradul de utilizare a bibliotecii universitare este mai mare de 8,3 ori în ceea ce privește numărul de beneficiari pe unitate și de 12,6 ori cu referire la împrumuturi de cărți și periodice față de bibliotecile publice.

În majoritate, bibliotecile universitare nu corespund standardelor promovate pe plan internațional privind diversitatea publicațiilor și informațiilor pentru public, varietatea și calitatea serviciilor oferite, a spațiilor de amplasare, a echipamentului tehnic etc. Analizând situația în care se află și funcționează cele opt biblioteci universitare – lideri în domeniu, constatăm că tendințele generale la nivel național se prezintă astfel: personalul total al bibliotecilor universitare a cunoscut o scădere de 3,5%; achizițiile de cărți și abonarea au scăzut în-

Tabelul 1. Indicatorii de bază ai activității bibliotecilor publice și universitare în anul 2013

Indicatori	Biblioteci publice	Biblioteci universitare
Numărul de biblioteci în rețea	1368	22
Documente în stoc	16 912 000	9 205 037
Achiziții	403 000	75 094
Utilizatori	827 100	106 796
Documente împrumutate	20 087 400	4 083 500
Vizite	8 022 600	2 160 898
Vizite virtuale	2 965 400	4 288 608
Personal	2419	491
Numărul total de calculatoare	1515	896
Indicele mediu de lectură	24,3	38,2
Indicele mediu de frecvență	9,6	20,2
Indicele mediu de circulație a fondului	1,2	0,44
Indicele mediu de înnoire a fondului	41,2	122,6
Documente împrumutate per bibliotecar	8304	8317
Utilizatori per personal	342	218
Indicele de dotare	20,4	86,2

Sursa: date recepționate de la BNM și de la BCU, 2014.

tre 2009 și 2013, iar documentele audiovizuale și electronice au sporit constant.

Se înregistrează o diminuare substanțială a indicatorilor de împrumut, frecvențe și utilizatori (tabelul 2).

Numărul de utilizatori înscriși în bibliotecile universitare a scăzut cu 8% față de anul 2009 (figura nr. 1). Împrumuturile au scăzut cu 27% (figura 2), vizitele la bibliotecă cu 32% (figura 3).

Scăderea semnificativă a numărului de utilizatori, de intrări și de documente împrumutate este influențată în mod direct de criza demografică, variația cifrelor de școlarizare și, evident, de volumul și diversitatea serviciilor și produselor pe care le pot oferi astăzi bibliotecile [11, p. 23].

Numărul de posturi de lucru automatizate este de peste patru ori mai mare în 2013 față de 2003 (896 stații de lucru pentru utilizator). Creșterea stocului de documente digitale a fost exponențială în această perioadă (de la 3559 la 9460).

Procentul de înregistrări catalografice în sistem automatizat a cunoscut o ascensiune notabilă (de la 10% la 75%). Conform statisticilor oficiale ale bibliotecilor, există o schimbare în modul de utilizare a documentelor bibliotecilor universitare. În

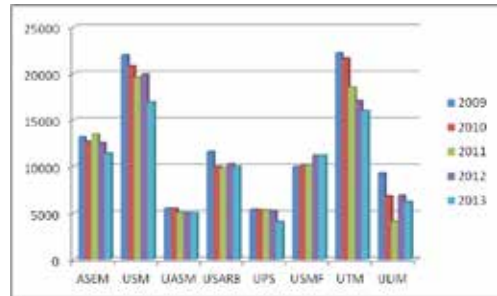

Figura 1. Utilizatorii bibliotecilor universitare (2009-2013)

perioada 2009-2013, circulația documentelor non-carte a fost în creștere (18%).

Toate unitățile din rețeaua bibliotecilor universitare sunt dotate cu spații de lectură cu capacitatea de primire 4352 de locuri. Există săli de lectură în unitățile centrale, în bibliotecile facultăților, în căminele studențești. Bibliotecile universitare dispun în medie de un loc la 23 de studenți. Pentru comparație putem aduce următoarele cifre: în Germania, Marea Britanie și SUA media este de un loc la șase studenți; în Franța – un loc la 13 studenți [12, p. 29]. Într-o situație mai favorabilă se află DIB ULIM (un loc la opt studenți) și Biblioteca Științifică a USARB (un loc la 13 studenți).

Tabelul 2. Indicii medii ai activității bibliotecilor universitare în anul 2013

Biblioteca	Indice de lectură	Indice de frecvență	Circulația colecției	Rata de înnoire a stocului	Documente împrumutate per bibliotecar	Utilizatori per personal	Indice de dotare	Achiziții per utilizator	Indice de capacitate de primire
ASEM	11,98	8,79	0,67	43,33	2591,50	216,24	17,69	0,40	31,4
USM	39,66	23,25	0,37	307,15	12 914,59	325,59	106,88	0,34	32,37
UASM	32,88	13,35	0,24	245,69	4329,86	131,68	132,37	0,53	27,19
USARB	81,67	26,30	0,79	112,15	14 325,98	175,40	102,33	0,91	13,10
UPS	59,30	32,82	0,30	206,24	7103,79	119,79	184,11	0,89	13,57
USMF	50,51	27,43	0,67	76,17	8332,67	164,94	74,73	0,98	27,28
UTM	41,17	25,28	0,64	107,17	13 427,18	326,12	63,86	0,59	39,95
ULIM	16,31	12,48	0,80	44,79	4052,4	248,36	20,15	0,44	7,76

Sursa: elaborat în baza *Raportului statistic (anual)*, nr. 6-c.

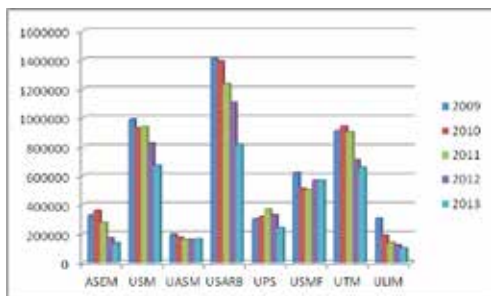

Figura 2. Împrumutul în bibliotecile universitare (2009-2013)

În comparație cu bibliotecile specializate și publice, nivelurile de cheltuieli pe care le suportă bibliotecile universitare sunt mai mari. Cifrele ce atestă achizițiile de periodice curente în Moldova sunt mult sub media europeană. Procentul de colecții în acces direct este foarte scăzut față de statele europene (3%). Faptul că fondul e îndepărtat de punctele de servire lunguește procesul de servire și timpul îndeplinirii cererii. Anume din această cauză o importanță atât de mare au fondurile auxiliare care sunt apropiate de punctele servirii. Prin intermediul acestor fonduri este îndeplinită o bună parte (până la 40%) a cererilor utilizatorilor bibliotecii.

Bibliotecile universitare își fixează politica de dezvoltare a colecțiilor în funcție de structura procesului didactic și de nivelul cercetărilor din mediul academic în care este integrată. Prioritară în politica de dezvoltare a colecțiilor este asigurarea cu informații necesare a disciplinelor incluse în programele de învățământ și de cercetare, susținerea îndeplinirii obiectivelor educaționale și de cercetare ale instituției pe care o servește prin răspunderea mai rapidă la nevoile informaționale noi.

Întrucât în bibliotecile universitare trebuie să se formeze specialiști care vor activa în viața social-economică, științifică și culturală a țării, este esențial ca acestea să le poată oferi informații de calitate. Bibliotecile universitare trebuie să ofere și acce-

sul la surse de informare din afara lor, posibilitatea comunicării și informării la nivel național și internațional. Astăzi bibliotecile universitare dețin cărți și publicații seriale de specialitate pentru fiecare domeniu. Acestea fac să circule informația cea mai recentă, de care au nevoie atât specialiștii în curs de pregătire, cât și cadrele didactice, cercetătorii, practicienii și cadrele de conducere.

Dimensiunea calitativă și cantitativă a bibliotecii este redată prin mărimea colecțiilor sale. Colecțiile bibliotecilor universitare cuprind o mare varietate de tipuri de publicații: manuale și cursuri, monografii, tratate, enciclopedii, dicționare lingvistice și specializate, ziare, reviste, anuare etc.; documente din toate domeniile științei și culturii. Structura colecțiilor și nivelul lor științific sunt elemente determinate de structura procesului didactic și nivelul cercetărilor din universitate. Varietatea metodelor și a formelor de învățământ utilizate conferă activității de dezvoltare a colecțiilor o complexitate deosebită, o transformă într-un proces de sinteză activă, permanentă, fără de care nu poate fi concepută formația superioară.

Producția editorială pe plan național nu poate satisface cerințele bibliotecilor universitare de carte pentru procesul de învățământ. Datele din tabelul nr. 3 demonstrează, că între anii 2009-2013 activitatea editorială înregistrează o creștere nesemnificativă. Cartea didactică are o

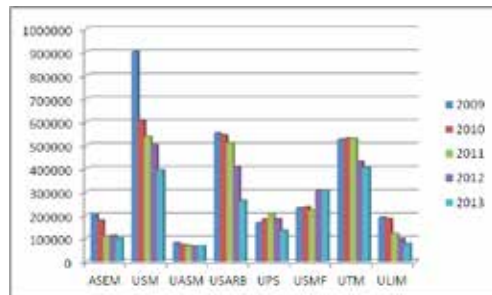

Figura 3. Vizite în bibliotecile universitare (2009-2013)

pondere mai mare, pentru că această categorie este vitală nu numai pentru procesul educativ-instructiv, dar și pentru supraviețuirea editorilor. Rentabilitatea acestei producții în Republica Moldova este de 15%.

Dacă necesitățile de manuale pentru studii școlare obligatorii sunt acoperite de Programul de elaborare și editare a manualelor, atunci nu putem spune aceasta în cazul universităților. Insuficiența materialelor instructive în acest sector al învățământului superior este foarte acută. Dezvoltarea colecției se realizează în funcție de evoluția procesului de studii și de cercetare, care își extinde spectrul de discipline, orientându-se astfel spre cerințele societății. În majoritatea bibliotecilor universitare volumul colecției în ultimii ani s-a stabilizat (figura 4).

Numărul de volume este în relativă creștere, dar cam la același nivel cu cel din 2009, ceea ce înseamnă că în ultimii cinci ani fondul de carte al bibliotecilor universitare nu corespunde exigențelor de creștere.

O colecție exhaustivă a periodicelor în biblioteca universitară constituie o bază indispensabilă pentru familiarizarea utilizatorilor cu noutățile din domeniile de interes. Chiar dacă pentru studiu cartea este sursa principală, serialul poate uneori s-o înlocuiască în ceea ce privește calitatea, valoarea și exactitatea informației difuzate. Editarea digitală schimbă și caracterul

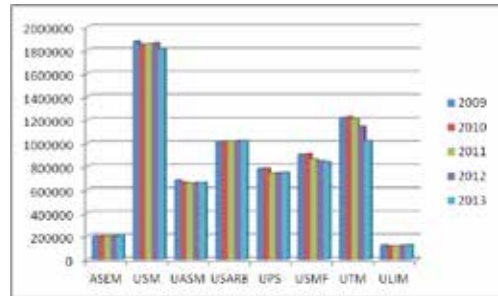

Figura 4. Volumul colecțiilor în bibliotecile universitare (2009-2013)

informațiilor. Publicațiile devin documente mixte care cuprind text, fișiere de date numerice, imagini și grafice. Economia mijloacelor financiare prin substituirea abonamentelor periodice cu accesul la informația electronică este limitată. Numai un număr restrâns de periodice, în special științifice, pot fi înlocuite prin metoda accesului electronic. Publicațiile electronice în structura colecțiilor universitare constituie doar 0,1%, deși acest indice a cunoscut o ascensiune în ultimii ani, majorându-se de 7,1 ori față de anul 2000.

Instrumentul esențial care conduce și susține dezvoltarea colecțiilor a fost întotdeauna bugetul achizițiilor. Unul dintre cele mai cunoscute obstacole cu care se confruntă biblioteca universitară în acest moment este bugetul de achiziții în descreștere. Prețurile la multe documente cresc mult mai accelerat față de bugetele de achiziții ale bibliotecii, ceea ce a condus la degradarea, din punctul de vedere al calității și

Tabelul 3. Activitatea editorială în Republica Moldova, cărți și broșuri (2009-2013)

Anii	Total	În limba română	În limba rusă	În alte limbi
2009	2246	1429	381	436
2010	2366	1499	411	456
2011	2470	1730	319	421
2012	2724	1875	383	466
2013	2685	1861	373	451

Sursa: elaborat de autor în baza datelor recepționate de la CNC, 2013.

profundizării, al colecțiilor bibliotecilor din învățământul superior. *Resursele medii anuale* ale bibliotecilor universitare din țările Uniunii Europene constituie 424 mln. euro și au înregistrat o creștere medie anuală de 2,7% [13, p. 32]. Bibliotecile nu pot funcționa fără subvenții de stat, dar și acestea nu sunt suficiente pentru asigurarea nivelului cerut al serviciilor, pentru acoperirea așteptărilor beneficiarilor. Bibliotecile se văd puse față în față cu situația de a căuta și a găsi noi metode și strategii care să consolideze finanțarea. Subvențiile de stat suficiente permit colecției să răspundă necesităților universității și să funcționeze ca un distribuitor echitabil de resurse documentare. În multe instituții, bugetul achizițiilor este separat de restul fondurilor bibliotecii, contribuind la dezvoltarea autonomă a colecțiilor. Dezvoltarea colecțiilor, în forma ei modernă, este condiționată în cea mai mare parte de resursele reduse ale bibliotecii, în general, și de criza abonamentelor de periodice, în particular.

Bugetul pentru dezvoltarea colecțiilor în anii 2009-2013 în bibliotecile universitare este la același nivel (200-600 mii de lei anual). Pondere mai mare o are Biblioteca Științifică Medicală a USMF „N. Testemițanu”. Efectul economic asupra dezvoltării colecțiilor a fost unul negativ: prețurile cresc la publicații și la bazele de date științifice, în continuu se reduc fondurile. Achizițiile de carte și de periodice an de an scad și nu pot satisface cerințele studenților. În Franța recomandările naționale pentru colecțiile bibliotecilor universitare sunt următoarele: stoc inițial – zece lucrări per utilizator; creștere anuală – două lucrări per utilizator; 0,1 titluri de periodice per patru cercetători; 0,1 titluri periodice per 20 de studenți. După părerea unor specialiști, standardele nu reprezintă o bază potrivită pentru aflarea mărimumi optime a colecției, deoarece nu țin seama de unii factori cum ar fi: numărul de facultăți, numărul total de studenți înscriși, numărul

de studenți din ultimul an, numărul de discipline de studiu, domeniile pentru masterat, domeniile pentru doctorat [14, p. 7].

Înnoirea stocului în bibliotecile universitare din Republica Moldova nu atinge recomandările de ordin internațional (figura 5). În acest sens, situația e mai favorabilă în Biblioteca Științifică Medicală a USMF „N. Testemițanu” (1,0 lucrări per utilizator), în Biblioteca Științifică a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți (0,9) și în Biblioteca Științifică UPS „Ion Creangă” (0,9).

În condițiile economiei de piață nevoile consumatorului nu pot fi satisfăcute decât printr-o cooperare activă între biblioteci. Astăzi problema integrării resurselor trebuie să fie în centrul atenției la elaborarea de noi strategii. Dezvoltarea colecțiilor în cooperare este cea mai bună și cea mai eficientă cale (mai ales pentru resurse și ediții electronice), facilitând folosirea partajată a resurselor și prestarea de servicii, asigurând și accesul universal la publicații. E de menționat în context, ca factor important, că în acest caz cheltuielile bugetare locale se micșorează.

Asediate de presiunea prețurilor în creștere, de restricțiile bugetare, bibliotecile, în căutarea unor soluții de redresare, au fost atrase în zona majoră a fundraisngului. Proiecte de dezvoltare a colecțiilor au fost sponsorizate de către diverse organizații internaționale (Fundatia „Soros”, Agenția Universitară a Francofoniei, Ban-

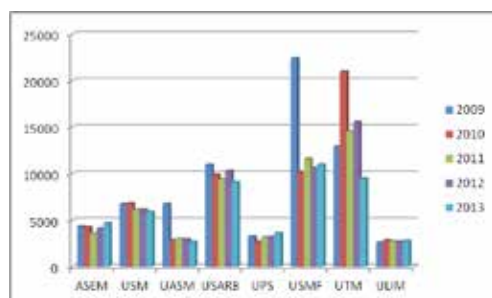

Figura 5. Achiziții în bibliotecile universitare (2009-2013)

ca Mondială, Tempus / Tacis, Eurasia etc.). Obiectivul principal al acestor proiecte este de a permite bibliotecilor universitare să pună la dispoziția studenților, cercetătorilor și profesorilor un fond documentar pe diverse suporturi, constituit din cele mai recente publicații științifice, necesare pentru avansarea în studii și cercetări sau într-o perfecționare a cursurilor.

În lipsa sau în insuficiența subvențiilor, bibliotecile sunt nevoite să caute noi metode și strategii de finanțare. Comercializarea serviciilor începe să fie o opțiune și a bibliotecilor din țara noastră. Tot acum se conturează și cadrul legislativ corespunzător care face schimbul de informații mai flexibil și mai fluid, permițând acestor instituții să efectueze, la propria alegere, și operații financiare aferente. Serviciile de bază oferite de bibliotecile universitare sunt în mare parte gratuite, însă tot mai frecvent se percep taxe pentru serviciile prestate; acestea sunt foarte variate și diferă de la o bibliotecă la alta. La nivel european, veniturile, provenite din taxe, s-au dublat în intervalul 1991-2000 [15, p. 13]. Volumul vânzărilor în bibliotecile universitare nu este semnificativ în comparație cu alte tipuri de biblioteci din Republica Moldova. În unele cazuri, cum ar fi Biblioteca Științifică UPS „Ion Creangă”, veniturile sunt în creștere (figura 6).

De altfel, chiar și în absența unei orientări preponderent de piață, chiar dacă opțiunea bibliotecilor ar fi, să zicem, înclinată mai mult spre gratuitate, principiile marketingului ar putea fi (după cum atestă experiența bibliotecilor din străinătate) foarte bine integrate și, probabil, necesare. Preocupările de a îmbunătăți accesul utilizatorilor la documente și de a ameliora diseminarea informațiilor nu sunt, practic, diferite de ceea ce se urmărește și prin marketing, dar în cazul acestuia lucrurile se integrează într-un tot coerent, prin planul de marketing.

Pătrunderea masivă în biblioteci a noilor tehnologii a generat noi cerințe referitoare la facilități, colecții și servicii. Pentru o apreciere obiectivă a progreselor realizate și a gradului în care ele corespund necesităților utilizatorilor, cuantificarea rezultatelor obținute a devenit imperativă. Gradul de automatizare variază de la o țară la alta și este semnificativ mai înalt în Marea Britanie și în țările nordice. Datele globale, bazate pe rapoarte naționale din anul 2000 privind gradul de automatizare al bibliotecilor, se prezintă astfel: Danemarca – 100%; Marea Britanie – 90%; Finlanda – 84% [16, p. 40]. Situația pe plan național relevă diferențe notabile. Majoritatea bibliotecilor universitare din Republica Moldova se află totuși înaintea bibliotecilor publice în ceea ce privește dezvoltarea tehnologiilor informaționale. Toate bibliotecile universitare din Republica Moldova sunt acum dotate cu sisteme integrate de gestionare a bibliotecii (TIN-LIB, Q-Series, ISIS, Marc 3.6). S-a îmbunătățit dotarea bibliotecilor cu tehnică de calcul, în majoritate din proiectele Fundației „Soros-Moldova”. Pe parcursul a cinci ani pentru bibliotecile universitare a fost alocată suma de 300 mii de dolari SUA. În bibliotecile care reunesc de la patru până la 272 de computere sunt create rețele automatizate locale. S-au constituit baze de date ce conțin peste 800 mii de înregistrări bibliografice.

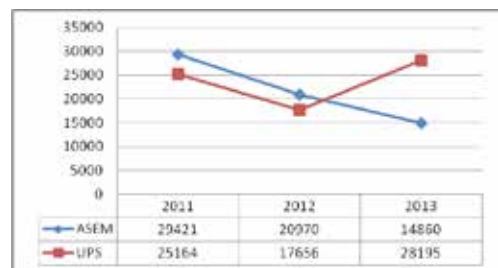

Figura 6. Veniturile bibliotecilor provenite din taxe (2011-2013) (lei)

Consortiul REM (Resurse Electronice pentru Moldova) la care participă zece biblioteci universitare asigură accesul comunității la bazele de date științifice: *EBSCO, SpringerLink, Oxford Online Products, Cambridge Journals Online, New England Journal online, Sage, Royal Society Journals, Polpred, IOP Science, Emerald etc.*

Analiza SWOT a bibliotecilor universitare din Republica Moldova ne sugerează unele generalizări: pentru integrarea eficientă în infrastructura informațională a țării și participarea activă la formarea spațiului informațional la nivel național și internațional este necesară stimularea cererii pentru servicii de bibliotecă și eliminarea obstacolelor legate de acces la informație și resurse. Activitatea bibliotecii universitare trebuie desfășurată în raport cu tendințele mondiale inerente piețelor informaționale avansate, pentru care sunt prioritare: diversificarea, personificarea și convergența serviciilor informaționale; estomparea distincțiilor dintre produsele și serviciile informaționale. Politica de stat asigurând un echilibru de interese ale societății, populației și actorilor pieței informaționale va permite bibliotecilor să aducă o contribuție semnificativă la dezvoltarea științei, educației și culturii, va accelera reformele socioeconomice și creșterea competitivității pe piața informației.

În prezent, datele pentru analiza activității bibliotecilor universitare pot fi asigurate de cercetările de marketing și de sistemul de evidență în interiorul subdiviziunilor de servire, care însă sunt deocamdată o verigă slabă în administrarea serviciilor prestate de bibliotecile din Republica Moldova. Obiectivele administrării la nivel de bibliotecă se rezumă la conferirea acestui subsistem al parametrilor, reieșind din necesitățile societății, ale utilizatorilor bibliotecii, la asigurarea interacțiunii acestui subsistem cu alte subsisteme (completare, prelucrare, conservare, servire), la crearea

condițiilor tehnice, financiare, de personal pentru funcționarea eficientă a subsistemului de servire. Îndeplinirea acestor sarcini impune managerilor o nouă abordare a funcționării întregii biblioteci – de pe poziția clienței. Din acest punct de vedere, diverse genuri de activitate, care asigură prestarea serviciilor, trebuie privite nu izolat, ci ca un complex unic. Orientarea spre utilizatori impune evidențierea în bibliotecă a două complexe: servirea și asigurarea servirii (dezvoltarea colecției și a aparatului de referință – asigurarea informațională; asigurarea tehnică, cu personal, financiară). Caracterul rezonabil al unei astfel de divizări în complexe ale activității bibliotecare devine tot mai evident mai ales în cazul utilizării noilor tehnologii informaționale, care necesită schimbarea structurii bibliotecii.

Concluzionăm că particularitățile pieței infodocumentare, alături de alți factori interdisciplinari, au condiționat conturarea unor strategii și politici în domeniul informării specifice fiecărui stat. Factorii principali care influențează calitatea servirii în bibliotecile universitare sunt următorii:

- volumul, intensitatea și genul cerințelor, respectiv – al serviciilor prestate;
- existența mijloacelor tehnice moderne;
- nivelul de includere în colecții a noilor tipuri de documente (format electronic);
- gradul de depărtare a documentelor de punctul de servire, numărul punctelor de servire;
- exigențele tehnologice față de executarea unui anumit gen de servicii;
- caracterul raporturilor bibliotecii cu utilizatorii;
- numărul și gradul de instruire a personalului necesar pentru prestarea unor servicii.

Specializarea, diferențierea apar ca mecanisme de lichidare a contradicțiilor dintre schimbările mediului extern și intern și situația privind sortimentul, calitatea serviciilor prestate. Alte mecanisme sunt universalizarea și integrarea. Funcționarea bibliotecii este influențată și de caracterul relațiilor cu utilizatorul (real și potențial), cu furnizorii, intermediarii, concurenții, organismele publice. Caracterul raporturilor principale ale bibliotecii cu mediul este determinat de rolul pe care îl au astăzi bibliotecile, de noul conținut al valorilor reflectate în filosofia biblioteconomică.

Într-o societate înalt informatizată, cunoașterea este factorul strategic cel mai important pentru dezvoltare. Bibliotecile vor continua să joace un rol crucial în asigurarea acestei dezvoltări, servind ca principal mijloc de acces la resursele de informare. Bibliotecile universitare, la rândul lor, de asemenea vor juca un rol semnificativ în acest proces – ca furnizori de acces general la informație, sprijinind toate formele de educare, instruire și cercetare, oferind informații de deferit gen.

Referințe bibliografice

1. Lista tratatelor multilaterale și a tratatelor încheiate cu organizații internaționale [online]. În: *Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova*. Disponibil: http://www.mfa.gov.md/img/docs/lista_tratate_multilaterale.pdf.
2. Comisia parlamentară pentru cultură, educație, cercetare, tineret, sport și mass-media [online]. În: *Parlamentul Republicii Moldova*. Disponibil: <http://www.parlament.md>.
3. Strategia de dezvoltare a culturii *Cultura 2020*, aprobată la 29 ianuarie 2014 [online]. În: *Guvernul Republicii Moldova. Ministerul Culturii*. Disponibil: <http://www.mc.gov.md/ro/content/documente-de-politici>.
4. Hotărârea Guvernului nr. 857 din 21.10.2013 cu privire la Strategia națională de dezvoltare a societății informaționale *Moldova digitală 2020*. În: *Monitorul Oficial*. 2013. 252-257, art. 963.
5. *Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova* [online]. Disponibil: <http://www.statistica.md/>.
6. MOLDOVEANU, Maria; IOAN-FRANC, Valeriu. *Marketing și cultura*. București: Expert, 1997. 227 p. ISBN 973-9222-09-1.
7. NIMS, Julia K. Servicii de instruire în domeniul marketingului de bibliotecă: schimbări și tendințe. În: *Biblioteconomie: culeg. de trad. prelucrate*. 2003, 1, pp. 77-82. ISSN 1220-3076.
8. Modelul strategic al Sistemului Național de Bibliotecă. În: *Biblioteconomia Moldovei: cadru de reglementare*. Chișinău, 1993, pp. 6-49.
9. RĂU, Alexe. Gânduri despre cadrul juridic de reglementare a bibliotecilor din Moldova. În: *Magazin bibliologic*. 2001, 4. 4-7. ISSN 1857-1476.
10. MARTIN, Eugen. Orientările fundamentale în elaborarea unei legislații și promovarea unei politici de stat în domeniul dezvoltării bibliotecii. În: *Magazin bibliologic*. 2001, 4. 23-26. ISSN 1857-1476.
11. HARCONIȚA, E.; ZASMENCO, E.; KARNAEV, L. Crearea spațiului informațional academic unic – soluție eficientă pentru organizarea și diseminarea informației. În: *Revista româna de biblioteconomie și știința informării*. 2012, 2, 23-32.
12. REGNEALĂ, M. Bibliotecile universitare franceze și contextul european. În: *Biblioteca*. 1992, 7, 28-29. ISSN 1220-3386.
13. COSTACHE, G. O abordare economică a bibliotecii: biblioteca între teorie și practică. În: *BCU București. Cercetare. Metodologie*. 2002, 6, 1-46.
14. RUSEA, L. Studiul colecțiilor. Metodologie și experiențe. În: *BCU București. Cercetare. Metodologie*. 2003, 8, 1-29.
15. DUMITRESCU, D. Modele europene în statistica de bibliotecă. În: *BCU București. Cercetare. Metodologie*. 2002, 7, 1-57.
16. *Bibliotecile publice și societatea informației*. J. Thorhauge, G. Larsen, H.P. Thun, H. Albrechtsen. București: Asociația Bibliotecarilor din Bibliotecile Publice din România, 2000. 220 p. ISBN 2-01-145415-8.